

Preventie- en handhavingsplan Alcohol Gemeente Dongen 2025-2028

voor de uitvoering van de Alcoholwet

11 april 2025

vastgesteld door de gemeenteraad van Dongen op 3 juli 2025

Auteur: Sietske Algera, GGD Hart voor Brabant
i.s.m. de Werkgroep middelengebruik van de Gemeente Dongen

Inhoud

Inleiding	4
1. Probleemanalyse	7
1.1. De Schadelijkheid van alcohol	7
1.2. Alcoholgebruik onder scholieren (12 t/m 16 jaar)	8
1.3. Alcoholgebruik onderen jongeren (16 t/m 25 jaar)	9
1.4. Ouders.....	10
1.5. Naleving	10
1.6. Samenvatting	12
2. Ambitie en doelstellingen.....	14
2.1. Ambitie	14
2.2. Doelstellingen afname gebruik onder de 18 jaar.....	14
2.3. Doelstelling toename ouders duidelijke NIX18 norm	15
2.3. Doelstellingen verbeterde naleving	15
3. Uitgangspunten voor beleid	17
3.1. Community building	17
3.2. Omgevingsbenadering	17
3.3. Integrale beleidsvisie	17
4. Activiteiten	18
4.1. Regelgeving.....	18
4.2. Toezicht en handhaving	20
4.3. Educatie en communicatie	24
4.4. Verbinding preventie en handhaving	27
5. Samenwerking, uitvoering en evaluatie	30
5.1. Samenwerking met externe partners	30
5.2. Organisatie en uitvoering	30
5.3. Evaluatie	31
Literatuur en bronnen	32

Leeswijzer

Dit plan begint met een korte introductie, gevolgd door een probleemanalyse in hoofdstuk 1. In hoofdstuk 2 zijn op basis daarvan de ambitie en doelstellingen van de gemeente geformuleerd en in hoofdstuk 3 de uitgangspunten voor de beleidskeuzes. In hoofdstuk 4 staan de activiteiten beschreven die moeten bijdragen aan het bereiken van de doelstellingen. Hoofdstuk 5 gaat in op samenwerking en evaluatie.

Verklaring van begrippen

Problematisch alcoholgebruik: al het alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar, drinken door zwangere vrouwen, overmatig drinken, zwaar drinken, regelmatig bingedrinken, een drinkpatroon dat leidt tot lichamelijke klachten en/of psychische of sociale problemen en dat een adequate aanpak van bestaande problemen verhindert.

Bingedrinken: minstens één keer per maand ten minste vijf glazen alcohol drinken bij één gelegenheid.

Zwaar drinken: minstens één keer per week ten minste vier glazen (vrouwen) of zes glazen (mannen) alcohol op één dag drinken.

Overmatig drinken: het drinken van meer dan 21 glazen per week (mannen) of meer dan 14 glazen per week (vrouwen).

Inleiding

Voor u ligt het Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2025-2028 van de gemeente Dongen. We geven met het vaststellen van dit Preventie- en Handhavingsplan invulling aan een wettelijke taak in de uitvoering van de Alcoholwet (artikel 43a).

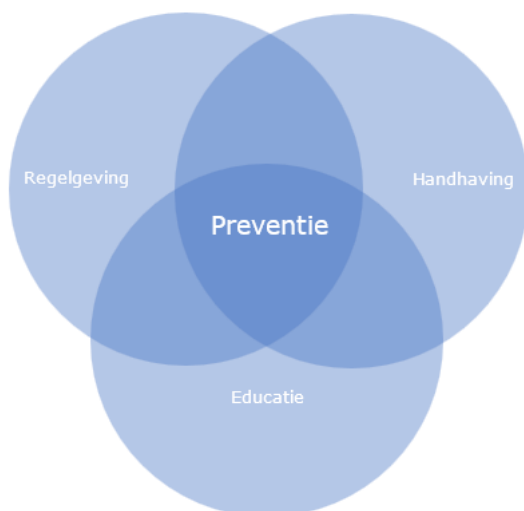
De Alcoholwet

De Alcoholwet is een wet die de verstrekking van alcoholhoudende dranken en daarmee de beschikbaarheid van alcohol reguleert. Het beperken van de beschikbaarheid van alcohol is één van de meest effectieve maatregelen om alcoholgebruik te verminderen en de daaraan gerelateerde schade te voorkomen (Babor e.a., 2010; Burton e.a., 2017). Naast de regulering van de beschikbaarheid richt de Alcoholwet zich op verantwoorde verstrekking. Het doel van de Alcoholwet is het tegengaan van de schadelijke gevolgen van alcoholgebruik en het terugdringen van aan alcohol gerelateerde overlast.

Een van de verplichtingen die de wet oplegt is het opstellen van een preventie- en handhavingsplan. In het plan moeten de doelstellingen, de activiteiten op het gebied van preventie en handhaving en te behalen resultaten neergelegd worden.

Preventie en handhaving

Het toezicht op de naleving van de Alcoholwet is decentraal belegd en daarmee de verantwoordelijkheid van de gemeente. Binnen deze verantwoordelijkheid heeft de gemeente een regierol op zowel het juridisch-, het educatief- als het handhavingsvlak. Het preventiemodel van Reynolds (2003) toont de samenhang tussen deze drie beleidspijlers; regelgeving, educatie en handhaving. Dit figuur laat zien dat preventie, het voorkomen van (problemen door) alcoholgebruik, gestoeld is op een gelijkwaardige combinatie van regelgeving, educatie en handhaving.

Figuur 1: Preventiemodel Reynolds (2003)

Dit Preventie- en Handhavingsplan is gebaseerd op deze integrale beleidsvisie. Er is immers sprake van een preventie én handhavingsplan. Dit impliceert dat de aanpak van alcoholproblematiek gebaseerd is op een samenhangend pakket van maatregelen, vanuit de drie verschillende beleidspijlers.

Landelijk en regionaal kader

Dit Preventie – en Handhavingsplan staat niet op zichzelf, maar sluit aan bij landelijk, regionaal en lokaal beleid met betrekking tot de preventie van (problemen door) alcoholgebruik.

Nationaal Preventieakkoord

In 2018 is door meer dan 70 partijen een Nationaal Preventieakkoord afgesloten. De preventie van problematisch¹ alcoholgebruik is een van de drie speerpunten van het akkoord, naast preventie van roken en overgewicht. Voor jongeren onder de 18 jaar zijn specifieke doelstellingen opgenomen. Het uiteindelijke streven is om tot 0% alcoholgebruik onder de 18 jaar te komen en een naleving van de leeftijdsgrens door verstrekkers van 100%. Vanuit onder meer alcoholverstrekkers, sportverenigingen, onderwijs en gemeenten is de toezegging gedaan zich in te spannen om de doelstellingen van het akkoord te behalen. Deze doelen zijn ook doorvertaald in het Lokale Preventieakkoord Dongen (2021).

Gezond en Actief Leven Akkoord

Met het landelijk Gezond en Actief Leven Akkoord dat in 2023 is opgesteld door rijksoverheid, gemeenten en zorgverzekeraars, wordt gebouwd aan het fundament voor een gerichte lokale en regionale aanpak op het gebied van preventie, gezondheid en sociale basis. Er wordt actief ingezet op het voorkomen van het gebruik van alcohol, tabak en drugs door jongeren. Er is afgesproken dat gemeenten zich bewust zijn van het belang van toezicht op en naleving van de leeftijdsgrens en zich inspannen voor een zo goed mogelijke uitvoering van de beginselplicht tot handhaving en het optimaliseren van het bereik van de handhaving.

Het lokale Plan van aanpak van het Gezond en Actief Leven Akkoord Dongen (2023) borduurt hierop voort. Om te zorgen dat er minder Dongense jongeren onder de 18 jaar alcohol drinken, is als doel gesteld dat alle medewerkers en vrijwilligers die alcohol schenken in een sportkantine in 2025 een cursus verantwoord alcoholgebruik hebben gevolgd, en dat sportverenigingen geen nieuwe contracten sluiten met drankfabrikanten voor alcoholreclame langs sportvelden.

Regionale nota publieke gezondheid Midden-Brabant

In de regionale nota publieke gezondheid Midden-Brabant 2024-2027 is de ambitie geformuleerd dat minder jongeren onder de 18 jaar alcohol drinken. Om deze ambitie te bereiken zetten de Midden-Brabantse gemeenten, waaronder de gemeente Dongen, zich vooral in op het terugdringen van de beschikbaarheid van middelen. Waar geen alcohol of drugs zijn, wordt niet gebruikt. Handhaving en toezicht is daarom een belangrijk onderdeel, evenals hoe ouders/verzorgers omgaan met gedragsregels rondom (toekomstig) middelengebruik van hun kinderen.

Integraal Zorg akkoord

De ambities en doelstelling uit de regionale nota publieke gezondheid zijn tevens opgenomen in het Integraal Zorgakkoord Midden Brabant (2024). Op het moment van schrijven wordt onderzocht of de preventieaanpak Opgroeien in een Kansrijke Omgeving geïmplementeerd kan worden in Midden Brabant.

¹ In het NPA wordt onder problematisch alcoholgebruik verstaan: Al het alcoholgebruik door jongeren onder de 18 jaar, drinken door zwangere vrouwen, overmatig drinken, zwaar drinken, regelmatig bingedrinken, een drinkpatroon dat leidt tot lichamelijke klachten en/of psychische of sociale problemen en dat een adequate aanpak van bestaande problemen verhindert.

Opgroeien in een Kansrijke Omgeving richt zich op het voorkomen van alcohol, drugs en tabak gebruik door jongeren door een leefomgeving te vormen waarin ze gelukkig en gezond kunnen opgroeien.

Samen werken aan Preventie- en handhavingsplan

Dit Preventie- en handhavingsplan is tot stand gekomen met verschillende partners binnen de domeinen gezondheid en veiligheid: GGD Hart voor Brabant, Novadic Kentron, R-Newt IMW, politie, horeca Dongen, Cambreur college en Halt. In de Werkgroep middelengebruik komen vier keer per jaar vertegenwoordigers van deze verschillende partners samen om zich te buigen over onze ambities ten aanzien van genotmiddelengebruik uit de Regionale nota Publieke Gezondheid Midden-Brabant 2024-2027²; het terugdringen van het gebruik van alcohol door jongeren onder de 18 jaar en een verdere afname van het alcoholgebruik onder volwassenen is een van die ambities. De Werkgroep middelengebruik zal jaarlijks het uitvoeringsplan van het Preventie en handhavingsplan vaststellen, de uitvoering ervan monitoren en de evaluatieresultaten bespreken en duiden om zo tot een nieuw uitvoeringsplan te komen voor het volgende jaar. De gemeente Dongen heeft in deze samenwerking een regisserende en deels uitvoerende rol.

² Op 14 december 2023 is door de gemeenteraad Dongen met deze regionale nota ingestemd.

1. Probleemanalyse

Dit hoofdstuk beschrijft de stand van zaken met betrekking tot alcoholgebruik onder jongeren en jongvolwassenen tot en met 25 jaar. Deze groep vormt de belangrijkste doelgroep van de Alcoholwet. Het alcoholgebruik van andere risicogroepen, zoals: zwangeren en ouderen (55+), wordt niet tot nauwelijks beïnvloed door de bewaking van de leeftijdsgrens of van de naleving door verstrekkers. Door het Preventie- en handhavingsplan te baseren op cijfermatige en andere data over gebruik en naleving van de wet- en regelgeving, landelijk én lokaal, kunnen mensen en middelen doelmatig ingezet worden.

In paragraaf 1.1. en 1.2 staat de belangrijkste informatie over gebruik van alcohol door jongeren (scholieren) en jongvolwassenen. In paragraaf 1.3. wordt de rol van ouders besproken. Paragraaf 1.4. bevat informatie over de naleving van de alcoholwetgeving door verstrekkers van alcohol. Paragraaf 1.5. geeft inzicht in informatie van samenwerkingspartners: registraties door stakeholders en ervaringen van samenwerkingspartners. Tot slot volgt een samenvatting op basis waarvan de prioriteiten voor de komende periode zijn vastgesteld.

1.1. De Schadelijkheid van alcohol

Het is niet zonder reden dat de gemeente haar jeugdige inwoners wil beschermen tegen de schadelijke gevolgen van alcohol. Er is steeds meer kennis over deze schadelijkheid. Deze kennis is nog niet bij iedereen goed bekend (Schouten e.a., 2020). Alcoholgebruik gaat gepaard met tal van fysieke, mentale en maatschappelijke problemen (Expertisecentrum Alcohol, 2020). De mate van schade is grotendeels dosis-gerelateerd: hoe meer alcohol, hoe meer schade. Er is eigenlijk geen veilige ondergrens. Licht en matig alcoholgebruik worden al in verband gebracht met onder meer hartritmestoornissen en diverse soorten kanker. Zwaar drinken is gerelateerd aan een hoger risico op acute schade door alcohol, zoals alcoholvergiftiging en verkeersongevallen, en geeft een verhoogde kans op hersenschade. Overmatig drinken brengt bovendien een grotere kans op verslaving en op schade aan de organen met zich mee. Naast lichamelijk gevolgen heeft alcoholgebruik invloed op het psychisch functioneren; depressie, angstklachten en suïcide zijn gerelateerd aan regelmatig dronken zijn en/of aan problematisch alcoholgebruik. Huiselijk geweld, agressie, uitgaansgeweld en vandalisme worden vaak onder invloed van alcohol gepleegd. In gezinnen waar alcoholgebruik door de ouders problematisch is, worden de problemen vaak van generatie op generatie doorgegeven.

Voor jongeren zijn de risico's van alcoholgebruik groter dan voor volwassenen (Expertisecentrum Alcohol, 2020). Niet alleen zijn de acute gevolgen voor hen vaak ernstiger – zij raken bijvoorbeeld eerder bewusteloos en kunnen onder invloed over hun seksuele grenzen heen gaan – maar ook heeft drinken op jonge leeftijd gevolgen voor de lange termijn. Denk aan verstoring van de hersenontwikkeling (die tot het 24e jaar doorloopt) en een grotere kans op verslavingsproblemen. Agressief, asociaal en delinquent gedrag komt bovendien vaker voor bij jongeren die drinken dan bij hun niet drinkende leeftijdgenoten. Bij jongvolwassenen kunnen (de gevolgen van) alcoholgebruik verder leiden tot kort- en langduriger verzuim, studievertraging, afname van de studieprestaties en studie-uitval.

1.2.Alcoholgebruik onder scholieren (12 t/m 16 jaar)

Landelijk

In de groep 12- tot en met 16-jarigen was tussen 2003 en 2015 een afname zichtbaar in het alcoholgebruik: van ongeveer 70% naar 25%. Vanaf 2015 echter, is de afname van het alcoholgebruik gestagneerd. In 2023 drinkt 22% van de 12- tot en met 16 jarige scholieren maandelijks alcohol (RIVM, 2024). Ook binge drinken en dronkenschap zijn sinds 2015 niet verder afgenomen. Van de scholieren die in de maand voorafgaand aan het onderzoek dronken, heeft bijna drie op de vier bij één gelegenheid vijf of meer glazen alcohol gedronken. Het binge drinken neemt sterk toe tussen de 13 en 14 jaar: van 4,6% bij de 13-jarigen naar 18% onder de 14-jarigen. Onder de 16-jarigen drinkt één op de vijf (19%) 5-10 glazen alcohol in het weekend.

Lokaal

Het alcoholgebruik onder jongeren in onze gemeente wordt gemeten aan de hand van de vierjaarlijkse GGD Gezondheidsmonitor Jeugd. De monitor geeft inzicht in onder meer leeftijd, schooltype, frequentie van gebruik, dronkenschap, wijze van verkrijgen van alcohol en de rol van ouders. De laatste Gezondheidsmonitor Jeugd is afgenomen in 2023, bij jongeren van klas 2 en klas 4 van het voortgezet onderwijs. In tabel 1 is te zien hoe de jongeren in de gemeente Dongen scoren op het vlak van alcoholgebruik ten opzichte van de regio Midden-Brabant (9 gemeenten), de GGD regio Hart voor Brabant (19 gemeenten), en het landelijk gemiddelde.

Tabel 1. Alcoholgebruik klas 2 en 4 Voortgezet Onderwijs gemeente Dongen 2023

Alcohol, roken en drugs				
	Gemeente Dongen (%)	Subregio Midden-Brabant (%)	GGD-regio (%)	Nederland (%)
Alcohol				
Heeft ooit alcohol gedronken (minimaal een paar slokjes)	58	58	58	55 •
Heeft ooit alcohol gedronken (minimaal een heel glas)	39	33	33	30 •
Recent alcoholgebruik (in de laatste 4 weken)				
Heeft in de laatste 4 weken alcohol gedronken	34	31	31	27 •
Dronken of aangeschoten				
Is ooit dronken of aangeschoten geweest	28	27	28	25 •
Is in de laatste 4 weken dronken of aangeschoten geweest	21	17	18	15 •
Binge drinken				
Heeft in de afgelopen 4 weken bij minimaal één gelegenheid 5 glazen of meer gedronken (binge drinken)	22	21	21	18 •

Opvallend is dat jongeren in Dongen significant vaker hebben gedronken en vaker dronken of aangeschoten zijn geweest vóór hun 18e dan landelijk. Daarbij drinken jongeren in Dongen frequenter (veel) en doet een significant groter percentage van de jongeren aan binge drinken vergeleken met landelijk.

1.3. Alcoholgebruik onderen jongeren (16 t/m 25 jaar)

Landelijk

Er zijn verschillende onderzoeken die informatie geven over het drinkgedrag van jongvolwassenen of van subgroepen daarbinnen:

- De meerderheid van de mbo- en hbo-studenten drinkt en ruim 70 procent doet dat regelmatig (van Dorsselaer e.a., 2020). Van degenen die drinken, drinkt 19 procent gemiddeld meer dan 10 glazen alcohol op een weekenddag. De 17-jarigen op het mbo drinken meer dan hun leeftijdgenoten op het hbo of voortgezet onderwijs.
- Jongvolwassenen die regelmatig uitgaan drinken op een uitgaansavond ruim 12 glazen, terwijl zij op andere dagen dat zij alcohol drinken zo'n drie glazen consumeren (bijna drie glazen) (Monshouwer e.a, 2021).
- Een kwalitatief onderzoek onder plattelandsjongeren geeft inzicht in hun kennis, houding en gedrag met betrekking tot alcohol (Paternotte & Prooij, 2019). Hoewel de jongeren overmatig lijken te drinken, zien zij dit zelf niet als een probleem. Zij hebben een positieve houding ten opzichte van alcohol mede omdat drinken in hun omgeving als normaal wordt gezien. Hun kennis over de schadelijkheid van alcohol is beperkt.

Lokaal

Uit de jongvolwassenenmonitor 2024 (16 tot en met 25 jaar) komen de volgende gegevens naar voren:

Tabel 2. Alcoholgebruik 16 t/m 25-jarigen gemeente Dongen 2024

	Gemeente Dongen (%)	Subregio Midden-Brabant (%)	GGD-regio (%)	Nederland (%)
Alcoholgebruik				
Heeft de afgelopen 12 maanden alcohol gedronken	85	86	85	83•
Heeft de afgelopen 4 weken alcohol gedronken	75	74	75	72•
Drinkt niet of maximaal 1 glas per dag	33	41	39	42•
Zware drinker (dwz minstens 1x pw 6 (m) dan wel 4 (v) glazen of meer per dag)	28	24	24	21•
Drinkt soms tot altijd alcohol als hij/zij alleen is	nb	6	6	7
Vrienden vinden het normaal om 10 glazen op één dag of avond te drinken	45	38	40	33•

- In de afgelopen 12 maanden heeft 85% van de jongvolwassenen alcohol gedronken, dat is significant meer dan landelijk (83%).
- 28% van de jongvolwassenen kan worden geclassificeerd als zware drinker. Dat is significant meer dan landelijk (21 %)

- 45% van de jongvolwassenen geeft aan dat vrienden het normaal vinden om op één dag of avond 10 glazen alcohol te drinken. Ook dit is significant meer dan landelijk (33%).
Let op, bij bovenstaande gegevens gaat het over 16 t/m 25 jarigen, hier vallen dus ook 18+ ers onder die mogen drinken.

1.4. Ouders

Landelijk

Ouders zijn soms nog toegeeflijk met betrekking tot alcoholgebruik door hun kinderen. Zo krijgt een kwart van de 12 tot 16-jarige scholieren die wel eens drinken, alcohol van hun ouders (Rombouts e.a., 2020). Dat aantal is niet gedaald sinds 2016. Maar er zijn door de jaren heen meer ouders die hun rol oppakken: driekwart van de ouders heeft in 2015 expliciet als regel dat hun minderjarige kind niet mag drinken; in 2007 was dat nog 50% (van Dorsselaer e.a., 2016).

Houding ouders t.o.v. alcoholgebruik minderjarig kind

Het alcoholgebruik onder jongeren in onze gemeente wordt gemeten aan de hand van de vierjaarlijkse GGD Gezondheidsmonitor Jeugd. De monitor geeft inzicht in onder meer de rol van ouders. Uit de laatste GGD monitor (2023) bleek dat 49% van de jongeren alcohol kreeg van hun ouders of verzorgers.

Drankgebruik onder Dongense ouders zelf

Uit gegevens van de GGD Gezondheidsmonitor Volwassenen 2022 komt het volgende beeld naar voren:

- 13% van de 18-64-jarigen in Dongen is een zware drinker*.
- 20% van de 18-64-jarigen in Dongen is een overmatige drinker**. ³

Het drankgebruik onder volwassenen, en specifiek ouders, is relevant omdat ouders die zelf veel drinken, toleranter zijn ten aanzien van alcoholgebruik bij hun kinderen. Hoewel de invloed van peers (leeftijdgenoten, vrienden) op het gedrag toeneemt met de leeftijd, blijven ouders invloed houden op het drinkgedrag van hun opgroeiende kind (Engels e.a, 2013), bijvoorbeeld via hun houding ten opzichte van alcohol of door de afspraken die zij met hun kind maken.

1.5. Naleving

Naleving leeftijdsgrens

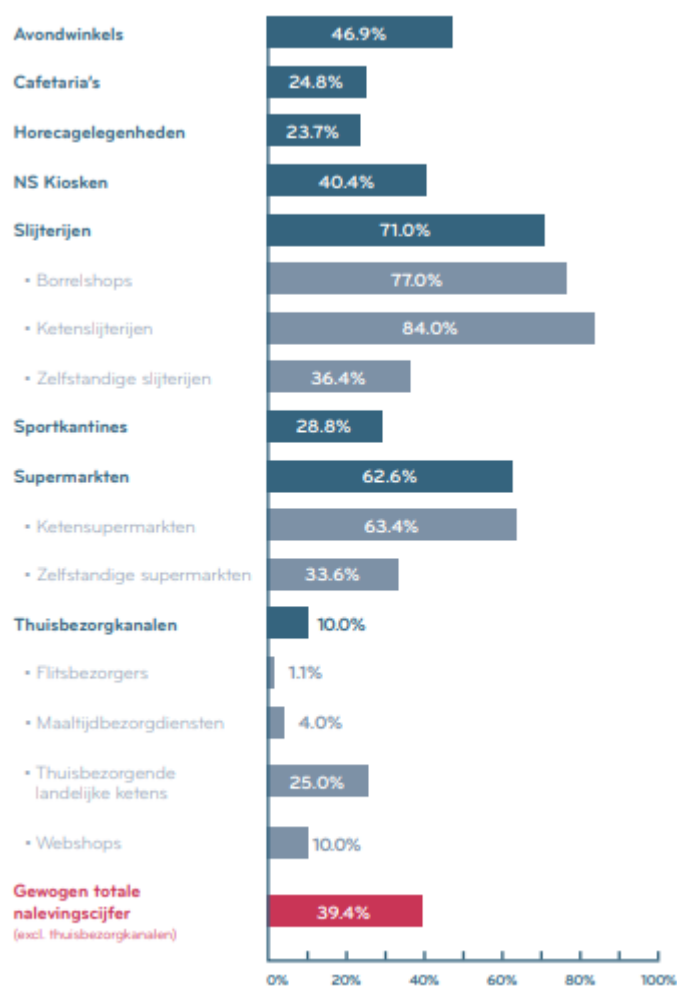
In hoeverre de leeftijdsgrens voor alcohol wordt nageleefd door de verschillende alcoholverstrekkers kan bepaald worden door middel van een nalevingsonderzoek en/of cijfers vanuit toezicht.

* **Zwaar drinken:** minstens één keer per week ten minste vier glazen (vrouwen) of zes glazen (mannen) alcohol op één dag drinken. Zwaar drinken is een vorm van problematisch alcoholgebruik.

** **Overmatig drinken:** meer dan 14 (man) of 7 (vrouw) glazen per week

Landelijk

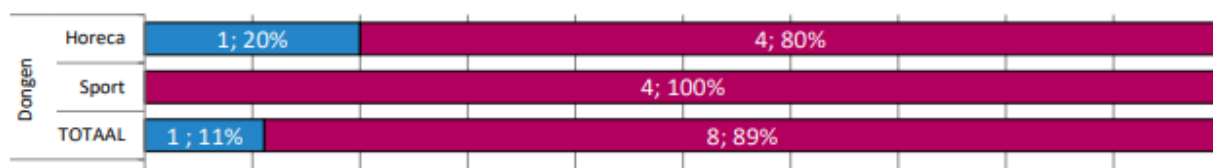
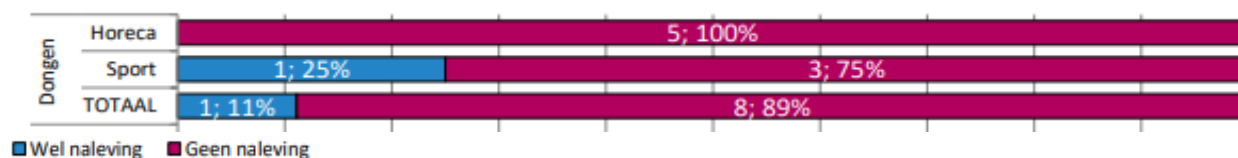
Als minderjarigen aan drank willen komen is dat nog steeds gemakkelijk in Nederland. Het totale nalevingscijfer voor de verkoop van alcohol in 2022 is 39.4% (Bureau Objectief, 2020). De naleving bij alcoholverkoop loopt uiteen van 1.1% bij flitsbezorgers tot en met 84.0% bij ketenslijterijen. Bij avondwinkels is de naleving 46.9%. Bij horecagelegenheden is de naleving 23.7%, en bij sportkantines 28.8%, zie figuur 2.

Figuur 2. Landelijke nalevingscijfers alcohol per verkoopkanaal 2024

Lokaal

In 2018 en in 2023 heeft Nuchter, Kenniscentrum Leeftijdsgrenzen, een regionaal nalevingsonderzoek uitgevoerd bij horecagelegenheden en sportkantines in opdracht van een aantal gemeenten in Regio Midden Brabant. Deze opdracht komt voort uit de regionale gezondheidsnota Midden Brabant. In onderstaande figuur staan de uitkomsten weergegeven (Nuchter, z.d.).

2018**2023**

Figuur 3. Naleving in de gemeente Dongen op aankoopniveau per verkoopkanaal

In 2018 zijn 5 horeca locaties bezocht, waarbij 0 locaties correct de leeftijdsgrens hebben nageleefd. Er zijn 4 sportkantines bezocht, waarbij 1 locatie correct de leeftijdsgrens heeft nageleefd.

In 2023 zijn de resultaten vergelijkbaar, van de 5 bezochte horeca locaties heeft 1 locatie de leeftijdsgrens correct nageleefd. Van de 4 sportkantines hebben 0 locaties de leeftijdsgrens correct nageleefd.

1.6. Samenvatting

Scholieren 12 t/m 16 jaar

Uit de landelijke onderzoeken blijkt dat er een stagnatie is in de daling van alcoholgebruik onder scholieren tussen de 12 en 16 jaar. In de gemeente Dongen zien we dat het percentage scholieren tussen de 12 en 16 jaar dat alcohol drinkt significant hoger ligt dan landelijk. Waar landelijk ongeveer een 27% maandelijks drinkt zien we dat in Dongen dat 34% van de jongeren aangeeft in de afgelopen 4 weken te hebben gedronken. Daarbij is het zorgelijk dat zowel het binge drinken (22%) als het dronkenschap in de afgelopen 4 weken (28%) in de gemeente Dongen beduidend hoger ligt dan landelijk.

Jongeren 16 t/m 25 jaar

Jongvolwassenen in Dongen drinken meer dan landelijk. Zorgelijk is 28% van de jongvolwassenen uit Dongen geclassificeerd kan worden als zware drinker. Bijna de helft van de jongvolwassenen uit Dongen geeft aan dat vrienden het normaal vinden om op één dag of avond 10 glazen alcohol te drinken.

Ouders

Bij ouders kan de verantwoordelijkheid ten opzichte van de norm 'NIX18' en van hun preventie rol versterkt worden: de helft van de jongeren (49%) krijgt alcohol via ouders.

Hoewel deze percentages niet significant verschillen van de percentages uit de regio lijkt er wel een verschil te zijn t.o.v. de landelijke houding van ouders in relatie tot het alcoholgebruik van hun minderjarige kind. Hierbij lijkt de regionale houding 'toleranter' dan landelijk.

Naleving

Ook bij alcoholverstrekkers kan de verantwoordelijkheid en preventie rol versterkt worden. In de gemeente Dongen zien we ruimte voor verbetering in de nalevingscijfers bij horecagelegenheden en sportverenigingen.

2. Ambitie en doelstellingen

2.1. Ambitie

De gemeente streeft ernaar dat haar jonge inwoners gezond, veilig en kansrijk kunnen opgroeien. Alcohol hoort daar niet bij, in elk geval niet tot het 18e jaar. Voor (jong)volwassenen adviseert de Gezondheidsraad (Gezondheidsraad, 2015) zowel mannen als vrouwen om geen alcohol te drinken of in ieder geval niet meer dan één standaardglas alcohol per dag⁴. Een sociale en fysieke omgeving die uitnodigt en stimuleert tot het gewenste gedrag is ondersteunend aan deze ambitie. Daarom zetten wij in op een adequate naleving van de Alcoholwet, het versterken van de sociale omgeving rondom jongeren en het faciliteren van een fysieke omgeving die gezond gedrag stimuleert. We richten ons hierbij op jongeren t/m 25 jaar, met een focus op de minderjarigen, aangezien de naleving van de leeftijdsgrens 18- een belangrijke prioriteit binnen het preventie- en handhavingsbeleid is.

Artikel 43a van de Alcoholwet schrijft voor dat een preventie- en handhavingsplan dient om aan te geven wat de doelstellingen van het beleid zijn. In aansluiting op het landelijke beleid in de vorm van het Nationaal Preventieakkoord (NPA) en het regionale beleid in de vorm van de regionale nota publieke gezondheid Midden-Brabant formuleren wij de volgende doelstellingen:

- *Afname van alcoholgebruik en de schadelijke gevolgen van (excessief) alcoholgebruik onder de 18 jaar*
- *Toename van het aantal ouders dat een duidelijke NIX18 norm stelt richting hun minderjarige kind.*
- *Toename van de naleving bij horecagelegenheden en sportkantines.*

Deze algemene beleidsdoelstellingen concretiseren wij hieronder op basis van de probleemanalyse, met aandacht voor gebruik onder jongeren en voor de setting waarin jongeren drinken.

2.2. Doelstellingen afname gebruik onder de 18 jaar

Op basis van de probleemanalyse sluit de gemeente zicht aan bij de doelstellingen en ambities zoals deze geformuleerd zijn in het Nationaal Preventie Akkoord.

- *In 2040 is het aantal scholieren (12-16 jaar) dat ooit alcohol heeft gedronken gedaald naar maximaal 25%. Uiteindelijk is de doelstelling om tot 0% alcoholgebruik te komen onder de 18 jaar.*

In de gemeente Dongen ligt het percentage jongeren dat ooit alcohol heeft gedronken momenteel op 58% (2023).

⁴ Een standaardglas is: 250 ml bier, 100 ml wijn of 35 ml jenever (Gezondheidsraad, 2015).

- *Het deel van de scholieren dat de afgelopen maand alcohol heeft gedronken gaat omlaag naar 15% procent.*

In de gemeente Dongen ligt het percentage jongeren dat in de afgelopen maand alcohol heeft gedronken op 34%. Daarbij geeft 22% aan binge drinken te hebben gedaan en 28% geeft aan dronken of aangeschoten te zijn geweest in de afgelopen maand (2023).

2.3 Doelstelling toename ouders duidelijke NIX18 norm

Ondersteunend aan de doelstelling om het alcoholgebruik onder de 18 jaar af te laten nemen is de doelstelling om het aantal ouders dat een duidelijke NIX18 norm stelt richting hun minderjarige kind toe te laten nemen. Lettend op het alcoholbeleid dat gevoerd is vanaf de jaren '90 tot nu zien we dat de switch van een individu gerichte benadering naar een omgevingsgerichte benadering zijn vruchten heeft afgeworpen, ([factsheet De effecten van 30 jaar alcoholbeleid en jongeren, Trimbos 2023](#)). In de gemeente Dongen is de daling in het alcoholgebruik onder scholieren echter minder sterk dan landelijk, en is de houding van ouders ten opzichte van het alcoholgebruik van hun kind toleranter. Daarom willen we deze omgevingsgerichte aanpak sterker neerzetten. Hierbij sluiten wij ons aan bij de ambitie van het Nationaal Preventie Akkoord:

- *Kennis van het advies van de Gezondheidsraad en bewustwording van de effecten van het eigen drinkgedrag onder alle inwoners van de gemeente Dongen worden gestimuleerd. Ambitie is dat 80% van de Dongenaren van 12 jaar en ouder belangrijke (gezondheids)effecten kent.*

Hierbij geldt dat niet alleen een toename van de bekendheid met risico's van alcohol voor het puberbrein bij ouders bereikt kan worden, maar ook inzicht op de gevolgen van eigen gebruik bij ouders. Als we toe willen werken naar een sterkere sociale norm dat het niet normaal is als je kind drinkt, dan zit er ook een deel bewustwording in het eigen drinkgedrag van ouders.

2.3. Doelstellingen verbeterde naleving

Naleving Leeftijdsgrens

De doelstellingen van de gemeente met betrekking tot de naleving van de leeftijdsgrens zijn afgeleid van de probleemanalyse en de ambities van het Nationaal Preventieakkoord.

- *De ambitie van het Nationaal Preventieakkoord is om in 2030 100% naleving van de leeftijdsgrens te realiseren.*

	2018	2020	2022	2024	2026	2028	2030
Keten supermarkten	63,3	69,4	75,5	81,6	87,7	93,8	100
Slijters	61,8	68,2	74,6	81	87,4	93,8	100
Horeca	26,6	38,8	51	63,2	75,4	87,6	100
Thuisbezorgkanalen	9,1	24,3	39,5	54,7	69,9	85,1	100
Sportkantines	16,7	30,6	44,5	58,4	72,3	86,2	100
Cafetaria	28,6	40,5	52,4	64,3	76,2	88,1	100

Om in Dongen toe te werken naar 100% naleving van de leeftijdsgrens in 2030, moet geïnvesteerd worden in het implementeren en handhaven van een alcoholbeleid. Door gecombineerd in te zetten op twee belangrijke omgevingsfactoren; ouders en alcoholverstrekkers (sportverenigingen en horeca) kunnen beide groepen elkaar versterken in de presentatie en naleving van de NIX18 norm.

3. Uitgangspunten voor beleid

3.1. Community building

In dit plan beschrijven we hoe we de jeugd willen beschermen tegen de schadelijke gevolgen van alcoholgebruik. Om resultaat te bereiken is de bijdrage van iedereen in de gemeenschap nodig: scholen, sportverenigingen, ouders, ondernemers. Daarom betrekken we deze partijen bij de beleidsontwikkeling en de uitvoering. Gezamenlijk zetten we in op een gezonde bevolking, zonder alcoholgebruik onder de 18 jaar en met verantwoorde alcoholverstrekking aan en verantwoord alcoholgebruik door jongvolwassenen.

3.2. Omgevingsbenadering

De systeemtheorie van Holder (1998) maakt duidelijk dat alcoholgebruik altijd het resultaat is van een combinatie van factoren. De persoon, zijn sociale omgeving en het overheidsbeleid vormen samen een systeem dat uiteindelijk de keuze van de gebruiker bepaalt. Holder laat daarmee zien dat alcoholpreventie nooit alleen op het individu gericht kan zijn. Het meest succesvol zijn strategieën die vooral de fysieke en sociale omgeving van de drinker beïnvloeden. In de omgeving van de jonge drinker spelen alcoholverstrekkers, ouders, en school een belangrijke rol. Het Preventie- en handhavingsplan richt zich op deze omgevingsinvloeden.

3.3. Integrale beleidsvisie

Het preventiemodel van Reynolds (2003) borduurt voort op de systeemtheorie van Holder (zie 3.2.) Het preventiemodel kent drie beleidspijlers: educatie, regelgeving en handhaving. De pijlers staan deels op zichzelf maar overlappen elkaar ook zie figuur 1 in inleiding. Juist in de overlap is het integrale preventiebeleid terug te zien: het model maakt duidelijk dat niet alleen educatie maar ook regelgeving en handhaving bijdragen aan het voorkómen van (problemen door) alcoholgebruik.

Dit Preventie- en handhavingsplan is gebaseerd op deze integrale beleidsvisie. Er is immers sprake van een preventie én handhavingsplan. Dat impliceert dat meerdere afdelingen binnen de gemeente - en dus ook meerdere typen maatregelen - worden ingezet bij de aanpak van de alcoholproblematiek.

4. Activiteiten

Dit hoofdstuk bevat de aanpakken en interventies die de gemeente ter beschikking staan om de doelstellingen te realiseren op het gebied van regelgeving (4.1.), toezicht en handhaving (4.2.) en educatie en bewustwording (4.3.). In paragraaf 4.4. is beschreven hoe regelgeving, toezicht en educatie in samenhang ingezet worden om de doelstellingen te behalen.

4.1. Regelgeving

Het overgrote deel van de regelgeving op het gebied van alcohol is vastgelegd in de Alcoholwet. De Alcoholwet is primair een volksgezondheidswet met als doel om, met name onder jongeren, gezondheidsschade door alcoholgebruik te voorkomen. Daarnaast stelt de Alcoholwet ook als doel om alcohol gerelateerde verstoringen van de openbare orde terug te dringen. De Alcoholwet geeft invulling aan beide doelstellingen door onder andere beperkingen te stellen aan de beschikbaarheid van alcohol. Zo mag er bijvoorbeeld niet worden verstrekt aan een jongere als niet is vastgesteld dat hij of zij 18 jaar of ouder is en de aanwezigheid van dronken personen is niet toegestaan in een horecagelegenheid of slijterij. Daarnaast sluit de wet ook bepaalde verkooppunten uit van het schenken en/of verstrekken van alcohol voor elders dan ter plaatse en is prijsstunten door de detailhandel aan banden gelegd. Deze bepalingen vormen samen de preventieve kern van de Alcoholwet.

Aanvullend op deze bepalingen kent de Alcoholwet een aantal verordenende bevoegdheden en heeft de burgemeester aanvullende mogelijkheden om de beschikbaarheid van alcohol te beperken. In het licht van de hoofdthema's uit dit Preventie- en handhavingsplan (leeftijdsgrens, dronkenschap) hebben de volgende aanvullende maatregelen een expliciete meerwaarde in het terugdringen van alcohol gerelateerde gezondheidsschade en verstoringen van de openbare orde:

- Beperken happy hours
- Voorwaarden stellen aan alcoholverstrekking bij evenementen
- Beperken schenktijden paracommercie
- Beperken alcoholverkoop in alcohol-overlastgebieden

Beperken happy hours

In artikel 25D van de Alcoholwet is een verordenende bevoegdheid opgenomen waarmee gemeenten ter bescherming van de volksgezondheid of in het belang van de openbare orde happy hours kunnen beperken. Met deze bevoegdheid kunnen de meest excessieve acties (meer dan 40% korting) worden verboden. Onderzoek (Meier e.a., 2008) laat zien dat de prijs van alcohol een belangrijke voorspeller is voor gebruik en dat met prijsinterventies gebruik kan worden beïnvloed. Het verhogen van alcoholprijzen heeft specifiek impact op mensen die veel alcohol consumeren. Het beperken van mogelijkheden om met prijzen voor alcoholhoudende dranken te stunten is daarmee een geschikt instrument om de stevige consumptie in het uitgaansleven te beperken en dronkenschap te voorkomen.

De gemeente Dongen heeft de volgende bepaling vastgelegd in artikel 2:34f van de Algemene plaatselijke verordening(2022): "Verbod 'happy hours': Het is verboden in een horecalokaleiteit of op een terras bedrijfsmatig of anders dan om niet alcoholhoudende drank te verstrekken voor gebruik ter plaatse tegen een prijs die voor een periode van 24 uur of korter lager is dan 60% van de prijs die daar gewoonlijk wordt gevraagd."

Voorwaarden stellen aan evenementen

Artikel 35 lid 2 van de Alcoholwet biedt burgemeesters de mogelijkheid om voorwaarden te stellen aan het verlenen van een ontheffing ten tijde van bijzondere gelegenheden van zeer tijdelijke aard, zoals evenementen en buurtfeesten. Er kunnen bijvoorbeeld voorwaarden worden gesteld aan de manier waarop de verantwoorde verstrekking wordt ingericht. Artikel 35 gaat uitdrukkelijk alleen om verstrekking van zwak-alcoholhoudende dranken voor gebruik ter plaatse.

Landelijk en lokaal onderzoek laat zien dat de naleving van de leeftijdsgrens voor alcohol en het doorschenken in diverse sectoren voor verbetering vatbaar is (Bureau Objectief, 2020; Bureau Objectief, 2018; Bureau Objectief, 2017). Op evenementen is de naleving van zowel de leeftijdsgrens als dronkenschap vaak ingewikkelder dan in de horeca. Factoren als schaalgrootte, tijdelijke personeelskrachten en het gebrek aan een structurele controlesystematiek bemoeilijken de naleving van de wetgeving.

In het evenementenbeleid is opgenomen als ambitie dat er meer aandacht is voor het voorkomen van alcoholgebruik en-verstrekking aan minderjarigen (Evenementenbeleid, 2023). Het schenken van sterke drank op een evenement is nooit toegestaan. Het schenken van zwak alcoholische drank is alleen toegestaan als er een aparte vergunning voor aangevraagd en verleend wordt (artikel 35 vergunning). In deze vergunning worden voorwaarden opgenomen op welke wijze dit wordt geregeld en hier op toe wordt gezien. Aanvragers dienen te omschrijven hoe de verantwoorde verstrekking van alcohol is geborgd, met specifiek aandacht voor de naleving van de leeftijdsgrens, wederverstrekking en het voorkomen van dronkenschap. De burgemeester toetst de alcoholmodule en ziet toe op de uitvoering van het gepresenteerde plan. Extra aandacht is daarbij voor nieuwe evenementen of waar er bij eerdere edities slechte ervaringen of klachten zijn geweest. Na afloop van het evenement wordt samen met de gemeente geëvalueerd in hoeverre het gewenste effect is bereikt.

Beperken schenktijden paracommercie

Paracommerciële instellingen zijn verenigingen en stichtingen die horeca-activiteiten uitvoeren die los staan van hun hoofddoelstelling. Denk bijvoorbeeld aan wijk- en buurthuizen en kantines van sportverenigingen. Artikel 4 van de Alcoholwet bepaalt dat bij gemeentelijke verordening regels worden gesteld waaraan paracommerciële rechtspersonen zich moeten houden bij de verstrekking van alcoholhoudende drank. Dit ter voorkoming van oneerlijke mededinging. Het vastleggen van de schenktijden in de paracommercie is één van deze verplichte regels. Onderzoek laat zien dat het beperken van schenktijden de alcoholconsumptie en daaraan gerelateerde gezondheidsschade en verstoringen voor de openbare orde vermindert (Babor e.a., 2010). Daarnaast is het niet wenselijk dat jeugd tijdens sportieve, culturele of andere activiteiten geconfronteerd wordt met (overmatig) alcoholgebruik van volwassenen. Onderzoek laat zien dat zien drinken doet drinken (Smit e.a., 2020).

In de huidige paracommerciële verordening zijn er geen specifieke afspraken gemaakt over schenktijden tijdens jeugdactiviteiten. Paracommerciële rechtspersonen die een inrichting exploiteren behorende bij of op een sportveld c.q. park/accommodaties (kantines/clubhuizen) verstrekken uitsluitend alcoholhoudende drank voor gebruik ter plaatse één uur voor, tijdens en vier uur na het sportgebeuren, waaronder wordt verstaan wedstrijden en collectieve trainingen (inclusief nabespreking) alsmede tijdens clubavonden, met dien verstande dat de alcoholverstrekking uiterlijk om 24.00 uur wordt beëindigd.

Paracommerciële rechtspersonen die een inrichting exploiteren die geheel of gedeeltelijk wordt gebruikt voor sociaal/culturele doeleinden (ontmoetings-, buurt- en jeugdcentra e.d.) verstrekken uitsluitend alcoholhoudende drank voor gebruik ter plaatse tijdens en één uur na in verenigingsverband georganiseerde bijeenkomsten met een sociale of culturele strekking of in het kader van activiteiten van de instelling zelf, met dien verstande dat alcoholverstrekking uiterlijk om 01.00 uur wordt beëindigd.

Op het moment van schrijven van het voorliggende plan wordt er door de gemeente Dongen gewerkt aan een nieuw horecabeleid waarin een hoofdstuk opgenomen zal worden over de paracommerciële instellingen. Zolang dit nieuwe beleid er niet is blijft het oude beleid gehandhaafd.

Beperken alcoholverkoop in overlastgebied

In artikel 25F van de Alcoholwet is een verordenende bevoegdheid opgenomen waarmee gemeenten in geval van ernstige aantasting van de openbare orde, de leefomgeving of de volksgezondheid een gebied kan aanwijzen als alcoholoverlastgebied. Met deze bevoegdheid kan de gemeente deze gebieden de verkoop van alcoholhoudende dranken in de detailhandel verbieden of beperken en vergunningen weigeren. Onderzoek laat zien dat het beperken van verkooptijden de alcoholconsumptie en daaraan gerelateerde gezondheidsschade en verstoringen voor de openbare orde vermindert (Babor e.a., 2010). Het beperken van de verkoop van alcohol is daarmee een geschikt instrument om de stevige consumptie en daarmee gepaard gaande overlast in dergelijke gebieden te verminderen. De gemeente Dongen heeft geen alcoholoverlastgebied(en).

4.2. Toezicht en handhaving

De Alcoholwet heeft zowel een gezondheids- als een openbare orde en veiligheidsperspectief. Het taak van de gemeente is om door naleving van de wet bij te dragen aan het voorkomen van gezondheidsschade en verstoringen van de openbare orde. De gemeente is verantwoordelijk voor het toezicht op de naleving van de wet en heeft daarmee een belangrijk instrument in handen. Onderzoek laat zien dat handhaving noodzakelijk is om het gewenste effect te bereiken van maatregelen zoals de leeftijdsgrenzen voor alcohol en het verbod op doorschenken (Babor e.a., 2010).

Handhavingsprioriteiten

De focus van het toezicht ligt op de leeftijdsgrens, het voorkomen van dronkenschap en het beheersen van de beschikbaarheid. Het betreft de volgende bepalingen:

1. Leeftijdsgrens 18 jaar

- a. Artikel 20, lid 1 Alcoholwet. Oftewel het bedrijfsmatig of anders dan om niet verstrekken van alcoholhoudende drank aan een persoon van wie niet is vastgesteld dat deze de leeftijd van 18 jaar heeft bereikt. Eveneens wordt begrepen het verstrekken van alcoholhoudende drank aan een persoon van 18 jaar of ouder, welke kennelijk bestemd is voor een persoon van wie de leeftijd niet is vastgesteld.
- b. Artikel 45 Alcoholwet. Het verbod op het aanwezig hebben van alcohol onder de 18 jaar op voor publiek toegankelijke plaatsen.
- c. Artikel 45a, lid 1 Alcoholwet. Het verbod voor volwassenen om op publiek toegankelijke plaatsen anders dan bedrijfsmatig alcohol te verstrekken aan een persoon die de leeftijd van 18 jaar nog niet heeft bereikt, ook bekend als wederverstrekking.

2. Dronkenschap/doorschenken

- a. Artikel 20, lid 5 Alcoholwet. Het verbod om personen in kennelijke staat van dronkenschap toe te laten in een horecazaak, op het terras of in een slijterij.
- b. Artikel 20, lid 6 van de Drank- en Horecawet. Het verbod om in kennelijke staat dienst te doen in een horecazaak, op het terras of in een slijterij.
- c. Artikel 252 Wetboek van Strafrecht (in samenwerking met de politie). Verbod om personen in kennelijke staat van dronkenschap alcohol te verkopen of toe te dienen.
- d. Artikel 453 Wetboek van Strafrecht (in samenwerking met de politie). Verbod om zich in kennelijke staat van dronkenschap op de openbare weg te bevinden.

3. Beheersen beschikbaarheid/voorkomen blurring⁵

- a. Art. 25 lid 1 van de Alcoholwet. Verbod op het aanwezig hebben van alcoholhoudende drank in een voor het publiek (niet) toegankelijke ruimte, niet zijnde een slijtersbedrijf, horecabedrijf of een ruimte waarin rechtmatig alcohol aan particulieren wordt verstrekt voor gebruik elders dan ter plaatse.
- b. Art. 25 lid 2 van de Alcoholwet. Verbod op het toelaten dat alcoholhoudende drank wordt genuttigd in een voor het publiek toegankelijke ruimte, niet zijnde een horecabedrijf of het laten proeven in een slijtersbedrijf op verzoek van een klant.

Controles

De buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) van de gemeente Dongen controleren op de leeftijdsgrens en dronkenschap door middel van risicogestuurd toezicht en basiscontroles.

⁵ Alcoholverstrekking op plaatsen waar dit eigenlijk niet mag, wordt aangeduid met het begrip 'blurring' ofwel vervaging van de grenzen. We spreken ook wel van 'mengformules' of 'mengvormen', omdat het gaat om het combineren van verschillende bedrijfsmodellen zoals horeca, detailhandel en slijterij (Trimbos Instituut).

Risicogestuurd toezicht

De toezichtcapaciteit van de gemeente wordt zo efficiënt mogelijk ingezet. Risicogestuurd toezicht vormt daarbij het uitgangspunt. Op basis van een risicoanalyse wordt voor elk verkooppunt van alcoholhoudende drank een risicoscore bepaald. Deze score is gebaseerd

op het type bedrijf, risico's voor de omgeving, meldingen, naleving en gedrag van de ondernemer. Bedrijven met nagenoeg geen risico worden minder gecontroleerd. Bedrijven met een hogere risicoscore worden vaker gecontroleerd.

Basiscontrole

Voordat op de leeftijdsgrens en/of op dronkenschap inspecties worden uitgevoerd is het zaak de vergunningen van in ieder geval de hotspots (locaties met permanent een beperkt risico) actueel te hebben. Met een basiscontrole wordt vastgesteld of de vergunning nog op orde is en of de leidinggevende aanwezig is. Basiscontroles worden uitgevoerd in uniform.

Controle op leeftijdsgrens

Gestreefd wordt naar een controlefrequentie van minimaal 6 keer per jaar voor de hotspots met een hoge risicoscore. Voor de hotspots met een beperkt risico zijn 4 inspecties per jaar noodzakelijk om de naleving effectief te beïnvloeden (Wagenaar e.a., 2005). Voor de groene categorie met een beperkt risico volstaat 1 controle per jaar. De controles zullen met name in de weekenden plaatsvinden, tenzij de risicoanalyse anders bepaalt. De controles worden uitgevoerd in burgerkleding.

Controle dronkenschap

Voor de dronkenschap inspecties wordt actief samengewerkt met de politie. De burgemeester kan op basis van bevindingen van de gemeentelijke boa handhavend optreden op basis van artikel 20 lid 5 en 6 (aanwezigheid toestaan aan dronken personen en dronken dienstdoen in horecalokaleiteit). Handhaving met betrekking tot het doorschenken aan dronken personen en dronkenschap in de openbare ruimte is voorbehouden aan de politie. Voor de veiligheid van de boa maakt de gemeente afspraken met de politie over gezamenlijke controles en ondersteuning op afroep bij risicovolle situaties.

Toezichtcapaciteit

De gemeente Dongen voert jaarlijks horecacontroles uit, hierbij worden meerdere reguliere horecagelegenheden en para-commerciële gelegenheden gecontroleerd. Daarnaast wordt er op evenementen toezicht gehouden op het alcohol schenken aan minder jarigen. Ook worden er controles uitgevoerd bij supermarkten en slijterijen op de verkoop van alcohol houdende producten aan minder jarigen.

Sancties

De sancties die de gemeente Dongen hanteert zijn:

- *Bestuurlijke boete.* Na constatering van een overtreding krijgt de overtreder een boete in de vorm van een geldbedrag opgelegd. Deze bedragen zijn wettelijk bepaald;
- *Intrekking vergunning.* In extreme gevallen, bijvoorbeeld bij herhaaldelijke overtredingen of wanneer de leidinggevende niet meer aan de gestelde eisen voldoet, wordt de drank- en horecavergunning ingetrokken. Dit betekent dat de betreffende organisatie geen alcohol meer mag schenken.
- *Last Onder Dwangsom (LOD)* Een last Onder Dwangsom kan worden opgelegd als iemand zich niet aan de regels houdt. In de Last Onder Dwangsom wordt gesteld binnen welke termijn de overtreding hersteld dient te zijn. Indien deze termijn wordt overschreden dient de opgelegde dwangsom te worden betaald. Een Last Onder Dwangsom is gericht op het beëindigen van een bepaalde overtreding en de rechtmatige situatie te herstellen.
- *Last Onder Bestuursdwang (LOB)* De gemeente kan een Last Onder Bestuursdwang opleggen in situaties waarbij iemand zich niet aan de regels houdt. De gemeente geeft dan zelf opdracht tot de benodigde aanpassing waardoor wel voldaan wordt aan de gestelde regels. De kosten die de gemeente daartoe maakt worden doorberekend aan degene die de regels overtreden heeft.

Sanctiestrategie

Voor de opbouw van de sanctiestrategie is zowel het gezondheidsperspectief als het openbare orde en veiligheidsperspectief van de Alcoholwet leidend. Op basis hiervan zijn de bepalingen uit de Alcoholwet ingedeeld in drie risico-categorieën:

Categorie A	Overtredingen van bepalingen in deze categorie zijn van minder ernstige aard. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om administratieve vereisten.
Categorie B	Overtredingen van bepalingen in deze categorie zijn ernstige overtredingen, maar er is geen sprake van een acute (gevaar)situatie.
Categorie C	Overtredingen van bepalingen in deze categorie zijn ernstige overtredingen, die direct van invloed zijn op de gezondheid (van jongeren) en/of openbare orde.

Handhaving is altijd maatwerk binnen de bestaande sancties uit de Alcoholwet. Daadwerkelijke sanctionering hangt samen met de omstandigheden. We bekijken daarom iedere overtreding op zich omdat de ene casus waarin overtreden wordt niet per se de andere is. Op overtredingen die direct van invloed zijn op de gezondheid of de openbare orde (zoals de leeftijdsgrens en dronkenschap) wordt zwaarder ingezet dan op administratieve overtredingen. Bij een administratieve overtreding (categorie A) wordt vaak een herstellende sanctie vereist zoals een Last Onder Dwangsom of Last Onder Bestuursdwang. Alcohol verstrekken aan een minderjarige (categorie C) levert echter altijd een bestuurlijke boete op. Na het opleggen van een sanctie volgt op korte termijn een herinspectie.

4.3. Educatie en communicatie

In de omgeving van jongeren en jongvolwassenen staan drie doelgroepen centraal die invloed hebben op het alcoholgebruik:

- Alcoholverstrekkers
- Ouders
- Scholen

Deze doelgroepen hebben niet altijd voldoende kennis van de risico's van alcohol voor jongeren of zij weten niet hoe zij kunnen bijdragen aan het voorkomen van (problemen door) alcoholgebruik. Daarom vormen zowel bewustwording van de risico's als het bieden van handelingsperspectief een rode draad in de educatieve interventies die worden ingezet.

Alcoholverstrekkers

Verstrekkers van alcohol zijn verantwoordelijk voor de naleving van de Alcoholwet en aanvullende lokale regelgeving. Van hen wordt verwacht dat ze de leeftijdsgrens voor de verstrekking van alcohol kennen en naleven, evenals de verboden op wederverstrekking, het verbod op doorschenken bij dronkenschap en het toelaten van personen in kennelijke staat van dronkenschap in de onderneming, de vereniging of het evenement. Verschillende typen professionals zijn hierbij betrokken: bedrijfsleiders, filiaalmanagers, barpersoneel, barvrijwilligers, portiers, caissières, et cetera.

Horeca

Belangrijk is vooral dat een alcoholverstrekker zich bewust is van zijn/haar verantwoordelijkheid en handelingsperspectief heeft, ook wanneer er weerstand is bij de klant. Om alcoholverstrekkers hierin te bekwamen zijn trainingsprogramma's ontwikkeld voor medewerkers van horeca, slijterijen, studentenverenigingen en sportverenigingen zoals de [e-learnings Voor Elkaar](#) over verantwoord alcohol verkopen. Daarnaast bestaat de face to face IVA (Instructie Verantwoord Alcoholgebruik) training voor barvrijwilligers. Deze training wordt verzorgd door de regionale instelling voor verslavingszorg (Novadic Kentron). De bedrijfsleider in een horecaonderneming heeft een belangrijke rol in het motiveren en ondersteunen van personeel bij het naleven van de wetgeving. Deze leidinggevende moet daarom altijd een rol hebben in de trainingsopzet. Uit onderzoek is bovendien gebleken dat training van barpersoneel alleen effect heeft als deze is gekoppeld aan een adequate handhavingsstrategie (Babor e.a., 2010).

Bij een overtreding zal de gemeente op korte termijn in gesprek treden met de alcoholverstrekkers, over het belang van naleving en de knelpunten die worden ervaren bij de naleving van de NIX18-norm. Op basis van de knelpunten kan ondersteuning geboden worden in de vorm van een training verantwoord schenken. Ook als er na een controle geen overtreding is geconstateerd, zal dit teruggekoppeld worden aan de alcoholverstrekker.

Sportverenigingen

De sportaanbieders in Dongen hebben een Sportief Manifest opgesteld (2023) waarin zij gezamenlijk een aantal gedragsregels afgesproken hebben. Dit manifest benadrukt het belang van een gezonde en veilige sportomgeving, waarbij sportclubs onder andere worden aangemoedigd om een verantwoord alcoholbeleid te hanteren.

De gemeente ondersteunt de sportaanbieders door het aanbieden van een training verantwoord schenken, hulp bij het opstellen en implementeren van een alcoholbeleid, en het aanbieden van een thema-avond Sport & Alcohol om het draagvlak en de uitvoering van de naleving te versterken bij bestuurders, barvrijwilliger, trainers, coaches en ouders.

Nalevingscommunicatie

Nalevingscommunicatie omvat alle vormen van communicatie (media, persoonlijk, internet etc.) die gericht is op het stimuleren van naleving. Doel van nalevingscommunicatie is om een gedragsverandering te bewerkstelligen bij de doelgroep. Dit kan onder andere door met communicatie over toezichtresultaten de subjectieve pakkans te vergroten en door het aansluiten op landelijke campagnes zoals [NIXzonderID](#). De gemeente bekijkt in samenwerking met de afdeling communicatie op welke manier communicatie ingezet kan worden ter ondersteuning van de nalevingsdoelstellingen.

Onderwijs

De school is een belangrijke pedagogische omgeving voor jongeren. De gemeente heeft daarom regelmatig in samenwerking met GGD Hart voor Brabant en de preventieafdeling van Novadic Kentron overleg met het Cambreur college over hoe zij volgens de wetenschappelijk onderbouwde [richtlijnen verslavingspreventie](#) (Onrust e.a., 2024) aan alcoholpreventie kunnen werken, bijvoorbeeld door het programma Helder op School. [Helder op school](#) is een integraal schoolprogramma om alcohol (en ook roken, vaperen en drugs) via het onderwijs te adresseren. De aanpak zet in op educatie, ouderbetrokkenheid, regelgeving en het signaleren van leerlingen die door hun alcoholgebruik (of drugsgebruik) in de problemen komen.

Door de schoolomgeving en alle school gerelateerde activiteiten alcoholvrij te houden, ondersteunt het onderwijs NIX18 en de norm dat alcoholgebruik niet vanzelfsprekend is. Het Cambreurcollege haakt aan bij de lokale Werkgroep middelengebruik. Op deze momenten wordt besproken of de school knelpunten ervaart bij de handhaving van de regels bij bijvoorbeeld bij schoolfeesten. Daarnaast wordt het thema middelengebruik vast meegenomen in de gesprekken die de GGD voert met het Cambreurcollege naar aanleiding van de uitkomsten van de screening in de tweede en vierde klas. Hierbij is aandacht voor de verschillende omgevingsfactoren die een rol kunnen spelen in het middelengebruik, zoals groepsdruk en de rol van ouders.

Ouders en de thuissituatie

Alcoholopvoeding

Ouders onderschatten systematisch hoeveel hun kinderen drinken. Ze denken bovendien dat het gedrag van jongeren volledig wordt bepaald door vrienden en leeftijdsgenoten, terwijl ouders wel degelijk nog invloed hebben op het alcoholgebruik van hun kinderen (van der Vorst e.a., 2006; Smeets e.a., 2019). De beschikbaarheid van alcohol in huis beperken en het stellen van regels zijn geschikte instrumenten om alcoholgebruik tegen te gaan.

Uit onderzoek blijkt dat kinderen van ouders die geen duidelijke regels hebben afgesproken en geen leeftijdsgrens hebben gesteld voor het drinken van alcohol al op jongere leeftijd beginnen met drinken. Ze drinken bovendien vaker dan jongeren waarvan de ouders wel een leeftijdsgrens hebben gesteld. Naast het stellen van regels zijn andere beschermende factoren belangrijk: voorbeeldgedrag, een goede band tussen ouder en kind en een autoritatieve opvoedstijl. Bij een dergelijke opvoedstijl wordt het stellen van regels gekoppeld aan warmte en betrokkenheid. Een slechte ouder-kind relatie en psychische problematiek of middelengebruik van de ouders zijn risicofactoren.

Adviezen met betrekking tot alcoholopvoeding worden door de Werkgroep middelengebruik aangeboden door de organisatie van minimaal 1 jaarlijkse bijeenkomst voor ouders, zoals Puberbrein, Uit met ouders, Mijn kind naar het VO en de thema-avond Sport & Alcohol. Daarnaast wordt de er jaarlijkse een cursus 'Omgaan met pubers' voor ouders aangeboden, waar adviezen met betrekking tot alcoholopvoeding een vast onderdeel van uitmaken.

Uitgaansopvoeding

Ook door regels te stellen die niet expliciet gaan over alcoholgebruik, kunnen ouders invloed hebben op het alcoholgebruik van hun kind. Dan gaat het vooral over afspraken omtrent uitgaan, zoals hoe vaak ze uit mogen gaan en hoe laat zij thuis moeten zijn. Via de bijeenkomst "Uit met ouders" worden ouders voorgelicht over uitgaansopvoeding. Ouders worden daarbij gewezen op ondersteunende websites zoals www.hoepakjijdataan.nl en www.helderopvoeden.nl.

Publiekscommunicatie

Draagvlak voor (handhaving van) alcoholbeleid is niet vanzelfsprekend onder burgers, ondernemers en andere professionals. Het draagvlak kan groeien als er meer begrip is voor de regels die er zijn rond verkoop en gebruik van alcohol. Dat vraagt kennis over alcohol en over de gevolgen van alcoholmisbruik bij het publiek. Publiekscampagnes lenen zich goed voor het vergroten van kennis en het ondersteunen van de norm dat alcohol er niet vanzelfsprekend bij hoort. Waar mogelijk wordt daarom aangesloten aan op campagnes als [NIX18](#), [Ik Pas](#), of [Zien drinken doet drinken](#). De gemeente bepaalt jaarlijks met de Werkgroep middelengebruik over op welke manier deze campagnes lokaal ingezet worden.

4.4. Verbinding preventie en handhaving

Om het effect van afzonderlijke handavings- of preventieve interventies te versterken worden deze zoveel mogelijk in samenhang ingezet. Daarnaast kiest de gemeente voor het inzetten van op wetenschappelijke inzichten gebaseerde integrale aanpakken. Zie onderstaande tabel voor (de combinatie van) maatregelen en integrale aanpakken die de gemeente inzet om de doelstellingen van dit plan te behalen.

Maatregelenmatrix

De navolgende tabel schetst een overzicht van de maatregelen die de gemeente Dongen de komende vier jaar per beleidspijler en per setting inzet.

	Toezicht en Handhaving	Regelgeving	Educatie	Integrale aanpak
Detailhandel	• Toezicht leeftijdsgrens • Handhaving	• Leeftijdsgrens	• Communicatie over Alcoholwet en alcoholregels • Training barpersoneel • Nalevingscommunicatie	
Horeca	• Toezicht leeftijdsgrens) • Toezicht doorschenken/aanwezigheid dronken personen • Toezicht happy hours • Handhaving	• Leeftijdsgrens • Verbod op aanwezigheid dronken personen en doorschenken • Happy hours beperken	• Communicatie over Alcoholwet en alcoholregels • Training barpersoneel • Nalevingscommunicatie • NIXzonderID	• Aanpak dronkenschap en doorschenken
Evenementen	• Toezicht leeftijdsgrens • Toezicht doorschenken/aanwezigheid dronken personen • Handhaving	• Leeftijdsgrens • Verbod op doorschenken • Aanvullende eisen t.a.v. ontheffing Alcoholwet bij evenementen	• Communicatie over Alcoholwet en alcoholregels • Training barpersoneel • Nalevingscommunicatie	• Aanpak dronkenschap en doorschenken • Alcoholbeleid op evenementen – leidraad gemeenten

	Toezicht en Handhaving	Regelgeving	Educatie	Integrale aanpak
Thuis/ouders	Ouderlijk toezicht op regels NIX18	Ouderlijke regels over NIX18	- Voorlichting aan ouders over alcohol- en uitgaans-opvoeding: regels stellen en handhaven - Communicatie over risico's van alcohol, opvoedvaardigheden, Alcoholwet en alcoholregels - Cursus omgaan met pubers - Ouderbijeenkomsten (Uit met ouders, Puberbrein, Mijn kind naar het VO, Sport & Alcohol)	Aansluiting regionale aanpak Opgroeien in een Kansrijke Omgeving
Sport en andere paracommerciële verstrekkers	- Toezicht leeftijdsgrens - Toezicht doorschenken - Toezicht schenktijden - Toezicht sterke drank - Handhaving	- Leeftijdsgrens - Verbod op aanwezigheid dronken personen doorschenken - Schenktijden beperken - Schenken van sterke drank beperken	- Training barvrijwilligers - Nalevingscommunicatie - Communicatie over Alcoholwet en alcoholregels	- Dronkenschap en doorschenken - Alcoholbeleid in sportkantines - Aansluiting regionale aanpak OKO
Scholen	Ondersteuning door boa's bij schoolfeesten (bv. indrinken)	Alcoholvrije schoolomgeving en -activiteiten	- Educatie volgens richtlijnen verslavingspreventie - Alcohol-voorlichting aan ouders - Communicatie over alcoholvrije schoolomgeving	- Helder op School - Aansluiting regionale aanpak Opgroeien in een Kansrijke Omgeving
Openbare ruimte/Algemeen	- Toezicht bezit alcohol onder de 18 jaar - Toezicht openbaar dronkenschap - Toezicht weder-verstrekking	- Verbod aanwezig hebben alcohol onder de 18 jaar - Verbod openbaar dronkenschap - Verbod weder-verstrekking	- Communicatieplan - Campagne - Ik Pas - Nix18	

	Toezicht en Handhaving	Regelgeving	Educatie	Integrale aanpak
Overkoepelend				• Aansluiting regionale aanpak - Opgroeien in een Kansrijke Omgeving

5. Samenwerking, uitvoering en evaluatie

Bij het tot stand komen van dit Preventie- en handavingsplan zijn verschillende gemeentelijke afdelingen betrokken, evenals externe samenwerkingspartners. Hieronder een beschrijving van de organisatiestructuur en de belangrijkste samenwerkingspartners.

5.1. Samenwerking met externe partners

Dit Preventie- en handavingsplan is opgesteld in samenspraak met GGD Hart voor Brabant, Novadic Kentron, R-Newt, IMW, politie, horeca Dongen, Cambreur college en Halt. De gemeente heeft een coördinerende en deels uitvoerende rol. Op een integraal dossier als het alcoholbeleid is betrokkenheid en samenwerking essentieel voor een goede uitvoering. De volgende externe partners zijn daarbij concreet in beeld. Zij zijn allen gesprekspartner bij de probleemanalyse, evaluatie, planvorming en uitvoering. Daarnaast kunnen zij specifieke rollen hebben, zoals:

Politie	Hotspots in kaart brengen, veiligheid tijdens inspecties, jongeren vragen naar ID en eventuele samenwerking met betrekking tot de aanpak van doorschenken vanuit het Wetboek van Strafrecht en openbare dronkenschap (artikel 252 resp. 453).
Horeca ondernemers en (sport) verenigingen	Nalevingscommunicatie, meedenken over ontwikkeling van systeem ter bevordering van naleving, training personeel/vrijwilligers.
Scholen	Regelmatig overleg over intern schoolbeleid (bij voorkeur met schoolleiders) en over informatievoorziening richting ouders.
Gezondheidsorganisaties en jongerenwerk	Partners als de GGD, Novadic Kentron, R-Newt, IMW en Halt dragen bij aan de probleemanalyse en bij de ontwikkeling en uitvoering van educatieve interventies.

5.2. Organisatie en uitvoering

Om uitvoering te geven aan de activiteiten uit dit plan maakt de gemeente met haar samenwerkingspartners een jaarlijks uitvoeringsplan. Dit gebeurt als onderdeel van de bredere gemeentelijke Werkgroep middelengebruik. Deze werkgroep bestaat uit beleidsambtenaren van de gemeente (volksgezondheid, jeugd, vergunningverlening, toezicht, sport), GGD Hart voor Brabant, Politie, boa's, Novadic Kentron, Halt, R-newt, Cambreurcollege en een afvaardiging van de horeca. De werkgroep komt vier keer per jaar bij elkaar.

In het jaarlijkse uitvoeringsplan worden de voornemens geconcretiseerd en voorzien van meetbare doelstellingen, een planning en een begroting. Het monitoren van de uitvoering en het bijstellen van de uitvoeringsplannen wordt ook gedaan in de bestaande Werkgroep middelengebruik. De gemeente Dongen heeft in deze samenwerking een regisserende en deels uitvoerende rol.

5.3. Evaluatie

Kritisch evalueren is een belangrijk onderdeel van dit Preventie- en handhavingsplan. Om de kwaliteit van onze aanpak hoog te houden en waar nodig tijdig bij te stellen, gebruikt de gemeente de volgende evaluatiecyclus:

- Elk jaar wordt in overleg met de samenwerkingspartners (Werkgroep middelengebruik) het uitvoeringsplan geëvalueerd. Op basis van deze inzichten wordt het uitvoeringsplan voor het daaropvolgende jaar geschreven. Waar nodig wordt de risicoanalyse herijkt.
- Elke vier jaar komen daarbij de nalevingscijfers uit een nalevingsonderzoek leeftijdsgrens. Indien dit nalevingsonderzoek regionaal wordt georganiseerd sluit de gemeente Dongen hierbij aan. Mocht er geen regionaal nalevingsonderzoek plaats vinden, dan organiseert de gemeente Dongen een lokaal nalevingsonderzoek.
- Elke vier jaar vindt een uitgebreide evaluatie plaats op basis van beschikbaar onderzoek en input van samenwerkingspartners. Hierbij worden de realisatie van activiteiten, effecten van beleid en achterliggende verklaringen op een rij gezet. Op basis hiervan kan vastgesteld worden in hoeverre het beleid de gewenste uitkomsten heeft opgeleverd en op welke punten het beleid bijgesteld dient te worden.

Literatuur en bronnen

Expertisecentrum Alcohol (2020). *Dossier Alcohol en jongeren*. Utrecht: Trimbos-instituut. Geraadpleegd van expertisecentrumalcohol.nl, 26 november 2020.

Babor, T., Caetano, R., Casswell, S., Edwards, G. & Giesbrecht, N. (2010). *Alcohol: no ordinary commodity: Research and public policy*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.

Bureau Objectief (2017). Nalevingsonderzoek doorschenken gemeente Rotterdam 2017. Nijmegen: Bureau Objectief.

Bureau Objectief (2018). Nalevingsonderzoek doorschenken gemeente Utrecht 2018. Nijmegen: Bureau Objectief.

Bureau Objectief (2022). *Handreiking Toezicht Alcoholwet*. Geraadpleegd van <http://www.handreikingalcoholwet.nl/>, februari 2022.

Bureau Objectief (2023). *Landelijk onderzoek naar de naleving van de leeftijdsgrens bij alcohol- en takaksverkoop in 2022*. Nijmegen: Bureau Objectief.

Burton, R., Henn, C., Lavoie, D., O'Connor, R., Perkins, C., Sweeney, K., Greaves F., Ferguson B., Beynon C., Belloni A., Musto V, Marsden J. & Sheron, N. (2017). *A rapid evidence review of the effectiveness and cost-effectiveness of alcohol control policies: an English perspective*. The Lancet, 389(10078), 1558-1580.

Dorsselaer, S. van, Beurs, D. de & Monshouwer, K. (2020). *Middelengebruik onder studenten van 16-18 jaar op het MBO en HBO 2019*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Dorsselaer, S. van, Tuithof M & Monshouwer, K. (2016). *Factsheet Peilstationsonderzoek. Ouders 2015. Ouders over het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en internet door jongeren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Engels, R., Kleinjan, M. & Otten, R. (2013) *De rol van ouders bij alcoholgebruik van adolescenten: Stand van zaken*. Nijmegen: Behavioural Science Institute Radboud Universiteit Nijmegen

Gezondheidsraad (2015). *Richtlijnen goede voeding 2015*. 's-Gravenhage: Gezondheidsraad 24, 1-95.

Gezondheidsmonitor GGD Hart voor Brabant: [Home | Brabantscan](#)

Holder, H. D. (1998). *International research monographs in the addictions. Alcohol and the community: A systems approach to prevention*. New York, NY, US: Cambridge University Press.

Nationaal Preventieakkoord (2018). *Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland*. 's-Gravenhage: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Paternotte, M. & Prooij, F. (2019). *Doelgroeponderzoek Plattelandsjongeren. Kwalitatief onderzoek naar alcoholgebruik onder plattelandsjongeren*. Amsterdam: Mare.

Meier, P. et al. (2008). *The independent review of the effects of alcohol pricing and promotion. Summary of Evidence to Accompany Report on Phase 1: Systematic Reviews*. United Kingdom: School of Health and Related Research, University of Sheffield, UK

Monshouwer, K., Miltenburg, C. van, Beek, R. van, Hollander, W. den, Schouten, F. Goor, M. van, ., & Laar M.W. van (2021). *Het grote uitgaansonderzoek 2020. Uitgaanspatronen, middelengebruik gezondheid en intentie tot stoppen of minderen onder uitgaande jongeren en jongvolwassenen*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Nijkamp, L., Smeets, L., Greeff, J. de, Scholten, K. & Voorham, L. (2020). *Dronkenschap en doorschenken. De impact en aanpak van dronkenschap en doorschenken in het uitgaansleven*. Factsheet. Utrecht: Trimbos-instituut.

Onrust, S., Otten, R., Lammers, J. & Smit, F. (2016). *School-based programmes to reduce and prevent substance use in different age groups: What works for whom? Systematic review and meta-regression analysis*. Clinical Psychology Review, 44, 45-59.

Reynolds, R.I. (2003). *Building confidence in our communities*. London: London Drug Policy Forum.

RIVM, Peilstationsonderzoek Scholieren/Leefstijlmonitor, Trimbos-instituut 2023.

Rombouts, M., Dorsselaer, S. van, Scheffers, T., Tuithof, M., Kleinjan, M. & Monshouwer, K. (2020a). *Jeugd en riskant gedrag 2019. Kernegegevens uit het Peilstationsonderzoek Scholieren*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Rombouts, M., Visser, D., Onrust, S., Tuithof, M., Scheffers-Van Schayck, T., Simon, J., & Monshouwer, K. (2020b). *Preventie en gebruik van tabak, alcohol, cannabis en andere middelen onder jongeren met een licht verstandelijke beperking in het cluster 3-onderwijs. Kernegegevens uit het EXPLOREonderzoek 2019*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Smeets, L., Monshouwer, K. & Greeff, J. de. (2019). *De IJslandse aanpak van middelengebruik onder jongeren Een verkenning van de wetenschappelijke literatuur*. Utrecht: Trimbos-instituut

Smit, K., Monshouwer, K., Leeuwen, L. van, & Voogt, C. (2020) – *Zien drinken doet drinken. De invloed van de zichtbaarheid van alcohol in de sociale omgeving op kennis, opvattingen en gebruik van alcohol door jongeren*. Literatuuroverzicht. Utrecht: Trimbos-instituut.

Nationale Drug Monitor, editie 2022. Alcohol 11.2.2 Demografische kenmerken algemene bevolking - Nationale Drug Monitor. <https://www.nationaledrugmonitor.nl/alcohol-demografische-kenmerken-algemene-bevolking/>. Geraadpleegd op: 15 februari 2022. Trimbos-instituut, Utrecht & WODC, Den Haag

Van der Vorst, H., Engels, R.C.M.E., Meeus, W., & Dekovic, M. (2006). *Parental attachment, parental control, and early development of alcohol use: A Longitudinal Study*. Psychology of Addictive Behaviors, Vol. 20, No. 2, 107-116

Wagenaar, A.C., Toomey, T.L. & Erickson, D.J. (2005). *Complying with the minimum drinking age: effects of enforcement and training interventions*. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 29, 2, 255-262